

rationsbetalinger samt hjælp til underudviklede områder.

Den konklusion, som fremgår af bogens to første dele, er, at der *kan* tænkes situationer, hvor et sådant system kan være at foretrække frem for alternative former for tilskud og detailreguleringer, men at man i de enkelte tilfælde må afveje fordele og ulemper omhyggeligt mod hinanden. Endvidere fremhæves, at der netop ikke er tale om et vidunder-system, som kan løse alle mulige problemer, men en metode som på begrænsede områder og under specielle forudsætninger kan være anvendelig.

Bogens sidste del munder ud i en kraftig anbefaling af et nyt system til hjælp for underudviklede områder, hvis væsentligste indhold er store beløb af »guided money» til turist- og studierejser til disse underudviklede områder. Forfatteren er dog klar over, at et sådant systems direkte fordele måske er beskedne, fordi en ret ringe del af de bevilgede midler kommer de underudviklede områder til gode, ligesom det fremhæves, at det skal være en permanent ordning, for at de pågældende underudviklede lande kan opbygge en turistindustri på dette grundlag. For forfatteren er det væsentlige imidlertid de indirekte virkninger, hvorved et stadigt stigende antal indflydelsesrige personer eller vordende sådanne »could be won for the cause of the underdeveloped countries» (!)

Alt i alt kan man nok regne med (og håbe på), at anvendelsen af »guided money» bliver en sjælden foreteelse, dels på grund af de administrative vanskeligheder og omkostninger, dels fordi systemet strider imod princippet om det frie forbrugsvalg.

John Vibe-Pedersen.*

* Lektor ved Aarhus Universitet.

J.R. Hicks: A Revision of Demand Theory, Oxford University Press 1956, Pris 18 s. VII + 196 sider.

Den efterspørgselsteori, som behandles i denne bog, er den aprioriske teori, som ud fra få og enkle aksiomer søger at opbygge en statisk teori om forbrugernes efterspørgsel. Denne form for teori må formentlig

udelukkende bedømmes ud fra sin evne til at give frugtbare hypoteser for empirisk forskning, og ud fra dette kriterium er det utvivlsomt berettiget, at bogen fra flere sider har fået en noget kritisk modtagelse.¹

Det er imidlertid værd at fremhæve, at selv om det nye som bogen giver på de mere centrale områder, måske ikke er alt for værdifuldt, indeholder den mange ting af betydelig didaktisk værdi. Bogen er et meget vellykket forsøg på at fremstille den aprioriske efterspørgselsteori uden anvendelse af nogen videregående matematisk teknik. Ud over enkle diagrammer anvendes næsten kun enkle produktsum-formler, og selv om den i hovedsagen verbale udledning af en række velkendte resultater vil forekomme matematisk orienterede økonomer temmelig besværlig, må man nok indrømme forfatteren, at han derved opnår at give et klarere indtryk af disse resultaters økonomiske betydning og rækkevidde.

De indledende kapitler er en fremstilling af den moderne valghandlingsteori eller præferenceteori med hjælp af det nyeste analytiske apparat, klassifikations-logikken (»the logic of order») med »stærk» og »svag» klassifikation og anvendelsen af denne logik på efterspørgselen efter goder (»stærk» klassifikation, såfremt forbrugeren altid kan sige, hvilken af de to godekombinationer han foretrækker, »svag» klassifikation, såfremt indifferens mellem to godekombinationer kan forekomme).

Hicks foretrækker at vælge den »svage» klassifikation som udgangspunkt, og forudsætter altså, at indifferens kan forekomme. Det må forekomme en fordel, at denne mindst restriktive forudsætning er behandlet, og diskussionen af de yderligere forudsætninger, som dette udgangspunkt nødvendiggør, er meget klar og instruktiv.

Det resultat, som kommer ud af hele diskussionen, er imidlertid kun det velkendte, at man kan opdele virkningen af en prisændring i en indkomsteffekt og en substitutionseffekt, og at substitutionseffekten altid må gå i retning af større efterspurgt

1. Se fx. Kelvin Lancaster: Revising Demand Theory, *Economica* Nov. 1957 og C. F. Carter: Demand Theory Revised, *Oxford Economic Papers*, Oct. 1957.

rationsbetalinger samt hjælp til underudviklede områder.

Den konklusion, som fremgår af bogens to første dele, er, at der *kan* tænkes situationer, hvor et sådant system kan være at foretrække frem for alternative former for tilskud og detailreguleringer, men at man i de enkelte tilfælde må afveje fordele og ulemper omhyggeligt mod hinanden. Endvidere fremhæves, at der netop ikke er tale om et vidunder-system, som kan løse alle mulige problemer, men en metode som på begrænsede områder og under specielle forudsætninger kan være anvendelig.

Bogens sidste del munder ud i en kraftig anbefaling af et nyt system til hjælp for underudviklede områder, hvis væsentligste indhold er store beløb af »guided money» til turist- og studierejser til disse underudviklede områder. Forfatteren er dog klar over, at et sådant systems direkte fordele måske er beskedne, fordi en ret ringe del af de bevilgede midler kommer de underudviklede områder til gode, ligesom det fremhæves, at det skal være en permanent ordning, for at de pågældende underudviklede lande kan opbygge en turistindustri på dette grundlag. For forfatteren er det væsentlige imidlertid de indirekte virkninger, hvorved et stadigt stigende antal indflydelsesrige personer eller vordende sådanne »could be won for the cause of the underdeveloped countries» (!)

Alt i alt kan man nok regne med (og håbe på), at anvendelsen af »guided money» bliver en sjælden foreteelse, dels på grund af de administrative vanskeligheder og omkostninger, dels fordi systemet strider imod princippet om det frie forbrugsvalg.

John Vibe-Pedersen.*

* Lektor ved Aarhus Universitet.

J.R. Hicks: A Revision of Demand Theory, Oxford University Press 1956, Pris 18 s. VII + 196 sider.

Den efterspørgselsteori, som behandles i denne bog, er den aprioriske teori, som ud fra få og enkle aksiomer søger at opbygge en statisk teori om forbrugernes efterspørgsel. Denne form for teori må formentlig

udelukkende bedømmes ud fra sin evne til at give frugtbare hypoteser for empirisk forskning, og ud fra dette kriterium er det utvivlsomt berettiget, at bogen fra flere sider har fået en noget kritisk modtagelse.¹

Det er imidlertid værd at fremhæve, at selv om det nye som bogen giver på de mere centrale områder, måske ikke er alt for værdifuldt, indeholder den mange ting af betydelig didaktisk værdi. Bogen er et meget vellykket forsøg på at fremstille den aprioriske efterspørgselsteori uden anvendelse af nogen videregående matematisk teknik. Ud over enkle diagrammer anvendes næsten kun enkle produktsum-formler, og selv om den i hovedsagen verbale udledning af en række velkendte resultater vil forekomme matematisk orienterede økonomer temmelig besværlig, må man nok indrømme forfatteren, at han derved opnår at give et klarere indtryk af disse resultaters økonomiske betydning og rækkevidde.

De indledende kapitler er en fremstilling af den moderne valghandlingsteori eller præferenceteori med hjælp af det nyeste analytiske apparat, klassifikations-logikken (»the logic of order») med »stærk» og »svag» klassifikation og anvendelsen af denne logik på efterspørgselen efter goder (»stærk» klassifikation, såfremt forbrugeren altid kan sige, hvilken af de to godekombinationer han foretrækker, »svag» klassifikation, såfremt indifferens mellem to godekombinationer kan forekomme).

Hicks foretrækker at vælge den »svage» klassifikation som udgangspunkt, og forudsætter altså, at indifferens kan forekomme. Det må forekomme en fordel, at denne mindst restriktive forudsætning er behandlet, og diskussionen af de yderligere forudsætninger, som dette udgangspunkt nødvendiggør, er meget klar og instruktiv.

Det resultat, som kommer ud af hele diskussionen, er imidlertid kun det velkendte, at man kan opdele virkningen af en prisændring i en indkomsteffekt og en substitutionseffekt, og at substitutionseffekten altid må gå i retning af større efterspurgt

1. Se fx. Kelvin Lancaster: *Revising Demand Theory*, *Economica* Nov. 1957 og C. F. Carter: *Demand Theory Revised*, *Oxford Economic Papers*, Oct. 1957.

mængde ved et prisfald, mens indkomst-effektens retning, som navnet siger, vil være kendt, når man kender fortegnet for den pågældende vares indkomstelasticitet.

Dette resultat er velkendt, hvorimod det måske er mindre kendt, at denne opdeling i substitutions- og indkomstvirkning kan foretages på to forskellige måder. Den ene måde er den snart klassiske, hvor substitutionsvirkningen fås ved en sammenligning mellem to indifferente situationer med forskellig prisrelation og indkomstvirkningen som efterspørgselsvirkningen af den indkomstvariation, som er nødvendig for at opnå indifferens efter en sådan prisvariation. Den anden opdeling fås på grundlag af en indkomstvariation, som netop gør det muligt for forbrugeren at købe den samme kombination efter prisvariationen, som han købte før.

Den første metode er lettest tilgængelig og forståelig for så vidt angår substitutionsvirkningen, hvorimod den anden metode har den store fordel, at indkomstvariationen kan måles direkte og derfor bliver særlig let at operere med, hvortil kommer, at de resultater m.h.t. indkomstvirkningen, som opnås ved denne metode kan vises at gælde a fortiori for den første metode, således at metoderne kan kombineres i den videre analyse.

Opdelingen i substitutions- og indkomst-effekt benyttes dernæst som grundlag for at diskutere, hvilke specielle betingelser der skal være opfyldt, for at man kan få en undtagelse fra (den statiske) lov om den faldende efterspørgselskurve, m.a.o. for at Giffens tilfælde kan forekomme.

Bogens sidste del er en generalisering af denne efterspørgselsteori til flere varer. Problemstillingen er der, hvilke generelle teoremer man kan opstille om virkningerne på de efterspurgte mængder af ændringer i priserne. Dette må være det centrale i bogen, og det er derfor bemærkelsesværdigt, hvor lidt der synes at kunne siges af generel gyldighed.

Svarende til den positive substitutions-effekt i een-vare-tilfældet (positiv, når et prisfald regnes positivt), får man i fler-vare-tilfældet et teorem (First Substitution

Theorem), som siger, at hvis man sammenligner to situationer, hvor der fra den ene til den anden er sket en (evt. meget kompliceret) prisændring på det sæt af varer, som indgår i forbrugeren's behovsstruktur, og hvor der endvidere er foretaget en indkomsttilpasning, således at de to situationer er indifferente, vil der gælde følgende formel:

$$\sum (p_0 \div p_1) (q_1 \div q_0) \geq 0,$$

altså at summen af mængdeændringer vejet med de tilhørende prisændringer vil være positive. Altså at den »totale substitutions-effekt« vil være ikke-negativ.

Denne lov indeholder som et specielt tilfælde reglen fra een-vare-tilfældet.

Hicks bruger dette som grundlag for at undersøge under hvilke omstændigheder det gælder også for prisændringer, hvor der ikke er tale om indkomstkompensation (altså hvor situationerne ikke er indifferente), at den totale substitutionseffekt i denne betydning plus den totale indkomsteffekt er positiv (m.a.o. en generalisering af den faldende efterspørgselskurve).

For så vidt angår det tilfælde, hvor alle de betragtede prisændringer går i samme retning, bliver den eneste undtagelse til denne generaliserede lov det tilfælde, hvor en væsentlig del af de varer, hvis pris ændres, er inferiorer, og hvor substitutionseffekten er svag i forhold til den unormale indkomsteffekt. Men for de tilfælde, hvor prisændringerne er dels positive og dels negative, kan også asymmetri mellem indkomstelasticiteterne for de to grupper af varer (dem, hvis pris er steget og dem, hvis pris er faldet) medføre undtagelser fra denne »lov«.²

De øvrige teoremer vedrørende det generelle tilfælde, hvor flere priser ændres, skal ikke nærmere diskuteres her, de bygger på ret specielle linearitetsforudsætninger, og deres anvendelighed forekommer ikke umiddelbart indlysende. Anvendelsen på diskussionen af komplementære og substituerbare varer er dog ikke uden interesse. I forbind-

2. Kelvin Lancaster påviser i sin fremragende diskussion af bogen (l.c.p. 359), at Hicks undervurderer dette tilfældes betydning.

else med denne diskussion har Hicks iøvrigt et lille kapitel (XVII), hvor han fremhæver, at i visse tilfælde er efterspørgsels-sammenhængen mellem de varer, som indgår i en husholdnings forbrug af *teknisk* karakter. Dette viderefører han derhen, at man kan opfatte forbrugerens valg dels som et valg mellem forskellige formål («objectives»), dels som et valg mellem forskellige midler til at nå disse mål, hvor det sidste valgproblem minder meget stærkt om foretagerens valg mellem forskellige produktionsmetoder og produktionsmidler. Hicks er naturligvis klar over, at det er umuligt at anvende denne generelle sondring direkte fx. i empiriske analyser, dertil er den for uskarp og uklar, men der kan næppe være tvivl om, at den i nogle tilfælde kan være et frugtbart udgangspunkt for de overvejelser og forhåndsformodninger, som går forud for målinger og analyser.

De kapitler i bogen, som handler om »Consumer's Surplus« og om indextal, falder måske nærmere ind under velfærdsteori, selv om der kan siges at være en vis forbindelse med efterspørgselsteorien.

»Consumer's Surplus« er jo en af Hicks's kæpheste, og han diskuterer de forskellige mulige definitioner her på ny med anvendelse af sine »compensated demand curves«. Professor Machlup har i sin anmeldelse af bogen i *The American Economic Review* (March 1957) vist sammenhængen mellem de forskellige definitioner ved hjælp af det almindelige indifferenskurvediagram, hvilket utvivlsomt kan være en hjælp ved studiet af disse afsnit i bogen.

Der er vel efterhånden almindelig enighed blandt økonomer om, at »Consumer's Surplus« er et begreb, som kun har en vis pædagogisk anvendelighed, (Hicks forsvarer det som »at least an exceedingly convenient way of fixing the ideas«), men næppe kan anvendes til mere konkrete analytiske formål. Fordelen ved Hicks's analyse her er, at han påviser, under hvilke betingelser begrebet er nogenlunde entydigt (nemlig for en vare, som kan substitueres med andre, og hvor indkomsteffekten er svag i forhold til substitutionseffekten), og i et senere afsnit diskuteres spørgsmålet om muligheden

for at addere »Consumer's Surplus« for forskellige varer.

Der kunne være grund til at diskutere andre aspekter af denne bog, men det foregående er måske tilstrækkeligt til at antyde, at selv om bogen næppe betyder noget stort fremskridt m.h.t. udformningen af frugtbare hypoteser for empiriske undersøgelser, så har navnlig dens første halvdel betydelig interesse som introduktion til den senere tids diskussion på hele dette område, måske dog mere som introduktion til den velfærdsteoretiske diskussion end til efterspørgsels-teori.

John Vibe-Pedersen,*

* Lektor ved Aarhus Universitet.

J. Tinbergen: Economic Policy: Principles and Design. North-Holland Publishing Company, Amsterdam 1956. XXVIII + 276 sider. Pris: f. 26.50.

I to tidligere arbejder har Tinbergen behandlet den økonomiske politik teori: *On the Theory of Economic Policy*, Amsterdam 1952 (anmeldt udførligt her i tidsskriftet 1954 af Sven Danø) og *Centralization and Decentralization in Economic Policy*, Amsterdam 1954. Denne nye bog af Tinbergen betegner en fortsættelse, men ikke nogen afrunding af disse arbejder. Det meddeles i forordet, at bogen »originates from two main sources: from my experience in the Netherlands Central Planning Bureau and from my participation in discussions about the wider aspects of economy policy, discussions often centred in or around the Netherlands Labour Party«. Har man været i kontakt med Hollands planøkonomi – en udmærket, kort oversigt er givet i *Scope and Methods of the Central Planning Bureau*, The Hague, 1956 – vil man da også nikke genkendende til såvel formuleringen som analyseteknikken i Tinbergens bog.

Bogen indledes med et resume på en lille snes sider, som gør mere skade end gavn. Her vil f. ex. politikere kunne få de værste anelser om økonomer i almindelighed og økonometrikere i særdeleshed bekræftet. Da dette resume tilmed næppe giver nogen me-